

Učenje in izobraževanje starejših odraslih – njihova motivacija in ovire skozi čas

dr. Sabina Jelenc Krašovec

dr. Sonja Kump

Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Aškerčeva 2, Ljubljana

e-mail sonja.kump@guest.arnes.si

e-mail sabina.jelenc@guest.arnes.si

V prispevku bomo analizirali podatke o izobraževanju starejših odraslih v Sloveniji, pridobljene s kvantitativnim in kvalitativnim raziskovanjem izobraževalne dejavnosti treh generacij v dveh časovnih točkah (v letu 1987 in 2005). Raziskava je potekala v okviru raziskovalnega projekta z naslovom *Socialna integracija starostnikov v Sloveniji* na Fakulteti za družbene vede. Njen namen je poleg opazovanja sprememb v omrežjih socialne opore starejših v obdobju tranzicije tudi ugotavljanje vzorcev učenja in izobraževanja starejših ter njihovega vpliva na dejavno vključevanje v družbeno okolje. Kvantitativne podatke smo dopolnili s kvalitativnimi podatki, ki smo jih zbrali s pomočjo intervjujev in sicer za štiri vsebinska področja: emocionalna opora, socialna opora v primeru bolezni, izobraževanje in spremembe v omrežjih socialne opore. V kvantitativno raziskavo je bilo vključenih 124 družin oz. 276 oseb, posebej o svoji izobraževalni dejavnosti pa je v intervjujih pripovedovalo 66 oseb; to so bili starši in stari starši iz 33 družin študentov in študentk andragogike.

Podatki raziskave kažejo na velike razlike med generacijama staršev in starih staršev. Učno dejavnih je bilo v 2. generaciji (starši) tako v letu 1987 kot v letu 2005 približno polovica. V 3. generaciji (stari starši) je učno dejavnih bistveno manj, v letu 1987 16 %, v letu 2005 pa le še dobrih 11 %. Očitno se odrasli s starostjo vse manj učijo/izobražujejo, vzroke za takšen osip bomo v nadaljevanju podrobno analizirali.

O učni naravnosti respondentov nam nekaj povedo tudi podatki o tem v katere organizacije so se pri svojem učenju in izobraževanju vključevali. Če primerjamo izobraževanje 2. generacije med letoma 1987 in 2005, vidimo, da se jih je leta 1987 skoraj polovica (49 %) izobraževala v delovni organizaciji, leta 2005 pa se je ta delež zmanjšal na 43 %. V osemnajstih letih se je opazno povečal delež tistih, ki so se izobraževali v društvih, klubih in drugih družbenih organizacijah (35% leta 2005 v primerjavi z 21 % leta 1987). Leta 2005 se je povečal tudi delež odraslih iz 2. generacije, ki so se izobraževali v zasebnih izobraževalnih organizacijah (22 %) in v cerkvenih, verskih organizacijah (13 %), še zlasti če primerjamo njihovo udeležbo leta 1987, ko se jih je 10 % izobraževalo na visoki šoli oz. fakulteti in 10% v zasebnih organizacijah.

Precej drugače pa je z generacijo starih staršev (3. generacija). Najstarejši anketiranci se najmanj izobražujejo. Med tistimi, ki so se v letu 1987 izobraževali, se jih je največ izobraževalo v cerkvenih oz. verskih organizacijah (39 %) ter v društvih, klubih in drugih družbenih organizacijah (26 %). V letu 2005, ko se je udeležba najstarejših odraslih še zmanjšala, se je več kot polovica dejavnih izobraževalo v društvih in klubih, nekaj manj kot polovica pa v verskih organizacijah. Vidimo torej, da je njihova učna dejavnost močno povezana z delovanjem skupnosti, bolj kot v preteklosti pa je pomemben vpliv dejavnosti katoliške cerkve.

2. generacija je leta 2005 kot najpomembnejše ovire, ki jih odvrtaajo od izobraževanja, navajala prezaposlenost in družinske obveznosti; približno tretjina vseh, ki so odgovarjali na vprašanje o ovirah pa celo meni, da so za izobraževanje že prestari. Podrobnejša analiza ovir za izobraževanje pokaže, da je 2. generacija še vedno v največji meri delovno aktivna in družbeno dejavna, saj so njihove pomembne ovire povezane s pomanjkanjem časa, dojemanjem lastnih sposobnosti kot neustreznih, strahom pred neuspehom, ipd.

Pri 3. generaciji pa vidimo, da pomanjkanje časa in družinske obveznosti v letu 2005 niso več razlog za neudeležbo (od leta 1987 se pomembno zmanjša njihov pomen), pač pa je temeljna ovira za izobraževanje starost oz. dojemanje starosti kot ovire pri učenju. Pri analizi intervjujev so se ti trendi jasno pokazali; daleč največ predstavnikov 3. generacije meni, da so stari in bolehnosti ter da so pozabljivi, kot ovira za učenje pa se pojavlja tudi pomanjkanje interesa ter zagrenjenost. Leta 1987 so bili predstavniki 3. generacije stari približno 60 let in tudi njihove ovire za izobraževanje so takrat močnejše povezane z družinskimi obveznostmi in pomanjkanjem časa.

Pri analizi motivov za izobraževanje smo ugotovili, da so se ti pri obeh generacijah s časom pomembno spreminjali. Tudi pri generaciji staršev se motivi, povezani z delom in zaposlitvijo, od leta 1987 do leta 2005 umaknejo drugim motivom; največ intervjuvancev, ki sodijo v 2. generacijo je v letu 2005 kot najpomembnejši motiv izpostavilo osebni interes, osebno rast in željo po znanju. Še vedno ostaja pomembno izobraževanje za delo, pa tudi želja 'iti s časom naprej'.

Če pogledamo, kako o svojih motivih za učenje in izobraževanje razmišljajo stari starši (3. generacija), vidimo, da se s časom pomembno zmanjša navajanje katerikoli razlogov za učenje/izobraževanje; starejši pogosto govorijo o brezvoljnosti, o učenju mnogi sploh ne razmišljajo več kot o možnosti, ki bi jo lahko izkoristili. Če so v letu 1987 še razmišljali o učenju za izboljšanje svojega življenja in dela (takrat so bili temeljni motivi za učenje/izobraževanje uporabnost znanja, znanje za skrb za družinske člane ali celo za napredovanje na delovnem mestu), pa v letu 2005 menijo, da jim je pomembno predvsem praktično znanje, npr. učenje za uporabo gospodinjskih aparatov, učenje, da ne (p)ostanejo nevedni in da gredo s časom naprej, pomembno je tudi učenje, povezano z druženjem.